

*Л. В. Белякова,
асистент вчителя
Коростенської міської гімназії
Житомирської області*

Інклюзія чи «вимушена інтеграція»?

Актуальним питанням сьогодення постає навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітніх закладах. Адже залучення учнів з обмеженими можливостями до колективу, спільноти загальноосвітньої школи вимагає від адміністрації та спеціалістів школи створення відповідного «виховного та навчального» середовища, орієнтованого на специфіку розвитку цих дітей. Тому перед загальноосвітніми закладами постає проблема організації необхідних умов для інтеграції учнів з особливими потребами в загальноосвітній простір. В основу інтеграції закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти. В статті дана загальна характеристика понять інтеграції та інклюзії як найбільш сучасних форм навчання дітей з особливими потребами в умовах масових навчальних закладів, розкрита сутність процесів інклюзії та інтеграції в освіті, розкрита актуальність і необхідність освітньої інтеграції та інклюзії дітей з особливостями розвитку в системі суспільних відносин. Особлива увага приділяється питанням надання практичної допомоги особам з обмеженими можливостями під час їхньої інтеграції в суспільство, вивчення спеціальних умов успішної інклюзії, визначення основних напрямів щодо включення дітей з особливостями в розвитку у загальноосвітній процес.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСВІДУ

Останнім часом в Україні значно зріс інтерес до спільного навчання дітей з різними потребами в єдиному освітньому середовищі. На державному рівні приймаються положення та законодавчі акти, які забезпечують і гарантують отримання якісної освіти учнями з особливостями психофізичного розвитку в масових школах за місцем проживання, створення умов для реалізації їхнього творчого потенціалу та розвитку індивідуальних здібностей.

Пройшовши складний шлях від принизливого для всіх осіб із порушеннями психофізичного розвитку стану «непотрібних» для суспільства людей через сегрегацію та інтеграцію, ідея інклюзивного навчання, що полягає в доступності освіти для всіх без винятку дітей із різними потребами, поступово впроваджується в багатьох масових школах, міст і районів нашої країни, визначаючи цей напрям як найбільш прогресивний в освітній політиці держави.

Завдяки створенню інклюзивного освітнього простору діти, чії особливі потреби виходять за межі загальноприйнятої норми, мають можливість не тільки отримати гідну освіту, а й відчутти себе повноцінними членами шкільного колективу, а згодом стати повноправними громадянами своєї країни, що мають однакові для всіх права та обов'язки незалежно від своїх можливостей.

Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Термін «інклюзія» є відмінним від терміну «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема в документі «Міжнародні консультації з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами» вказується на те, що інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір. Інклюзія – це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах. Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки. Поняття інтеграції, інклюзії розглядаються як антонімічне щодо сегрегації і позначають відповідний поступ у розвитку системи одержання освіти особами з порушеннями.

Просте фізичне залучення дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітнього закладу не є інклюзією, це, за словами В. Лубовського, «вимушена інтеграція». Досвід такого навчання засвідчив, що в разі нездатності педагогів організувати навчальний процес таким чином, щоб враховувались індивідуальні потреби кожної дитини, такі діти не брали участь у навчальному процесі і, як наслідок, знижувалась їхня мотивація до навчання та погіршувались навчальні результати.

Ураховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інклюзія передбачає особистісно зорієнтовані методи навчання, в основі яких – індивідуальний підхід до кожної дитини з урахуванням усіх її індивідуальних особливостей – здібностей, особливостей розвитку, типів темпераменту, статі, сімейної культури тощо.

Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому просторі є реальністю нашого часу. Усвідомлення переваг і ризиків – головна умова успіху в цій непростій справі, яка потребує відмови від деяких стереотипів та оволодіння новими формами роботи. І це стосується всіх учасників педагогічного процесу. Як підтверджують статистичні дані, нині в умовах так званої вимушеної та стихійної інтеграції в масових загальноосвітніх закладах перебуває значна кількість дітей з особливостями психофізичного розвитку. Відповідно, проблеми їхнього навчання, виховання, надання соціальної допомоги потребують нагального вирішення.

Для успішного входження в суспільство таких дітей необхідна організація їх навчання і виховання в інтегрованих умовах, що забезпечить

соціальний, емоційний та когнітивний розвиток кожної дитини з особливостями психофізичного розвитку з тим, щоб вона відчувала себе повноцінним учасником соціального життя.

Головною метою соціальної інтеграції в умовах загальноосвітнього закладу є створення умов для особистісного розвитку дитини, її творчої самореалізації та можливості бути корисною іншим людям.

Основними завданнями соціальної інтеграції є:

- забезпечення прав дитини з особливостями психофізичного розвитку на отримання середньої освіти в умовах навчального закладу з комплексним поєднанням корекційно-реабілітаційних заходів;
- всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків, здібностей;
- формування ціннісних інтересів та потреб;
- виховання в дітей прагнення до праці;
- виховання дитини як моральної і культурної людини з етичним відношенням до оточуючого світу і самої себе.

Інтеграція може здійснюватися за однією із форм:

- *повна інтеграція*, за якою діти з психологічною готовністю до спільного навчання зі здоровими однолітками та рівнем психофізичного розвитку, що відповідає віковій нормі, по 1-3 особи включаються до звичайних класів загальноосвітнього навчального закладу; при цьому вони мають одержувати корекційну допомогу за місцем навчання та проживання ;
- *комбінована інтеграція*, за якої діти з близьким до норми рівнем психофізичного розвитку по 1–3 особи включаються до звичайних класів загальноосвітнього навчального закладу; у процесі навчання вони постійно одержують допомогу асистента вчителя;
- *часткова інтеграція*, за якою діти з особливостями психофізичного розвитку, які неспроможні нарівні зі здоровими однолітками оволодіти освітнім стандартом, вливаються лише на частину дня до загальноосвітніх класів по 1–3 особи;
- *тимчасова інтеграція*, за якої діти з особливостями психофізичного розвитку об'єднуються зі здоровими однолітками 2–4 рази на місяць для проведення спільних виховних заходів.

Для успішної інтеграції дитини з обмеженими можливостями здоров'я в систему загальноосвітньої школи необхідно:

- організувати медико-психологічну, соціально-психологічну і психолого-педагогічну просвіту всього населення;
- проводити спеціальне навчання для батьків, здорових дітей та педагогічного персоналу звичайних освітніх заходів, направлене на зміну у всіх учасників навчально-виховного процесу цих закладів негативних соціальних установок та стереотипів щодо дітей з проблемами у розвитку.

Зміст, форми та методи навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку мають бути корекційно спрямованими. Це означає, що кожна тема, яка вивчається у школі, кожний метод і прийом, використані вчителем чи вихователем, мають не лише сприяти засвоєнню знань, умінь, навичок, формуванню поведінки, а й повинні спрямовуватися на виправлення вад психофізичного розвитку (залежно від дефекту).

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів.

РОЗДІЛ 2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УСПІШНОЇ ІНКЛЮЗІЇ

2.1. ПЕДАГОГИ ЯК ПРОВІДНИКИ ЗМІН

Сьогодні всі причетні до освіти визнають, що більшість педагогів працює в класах, де є діти з різноманітними, відмінними потребами. Отже, постають нагальні питання: як надати їм найкращу підтримку, аби забезпечити всім без винятку дітям належну освіту.

Результати досліджень учених і практиків багатьох країн підтверджують, що інклюзивний підхід корисний із соціальної, академічної і навіть фінансової точок зору як в цілому для шкільної системи, так і для всіх дітей, які залучаються до інклюзивної освіти.

Науковці переконані: інклюзивна освіта для дитини з порушеннями розвитку за всіма параметрами має бути такою самою, як освіта, яку отримують діти без порушень. Йдеться про повну участь у навчанні у звичайному (а не сегрегованому) класі, в якому діти з порушеннями проводять більшість часу і беруть участь в усьому, що відбувається в ньому. Водночас, для забезпечення таких умов доцільно застосовувати відповідні адаптації чи модифікації в освітньому середовищі.

Отже, масові школи та класи мають змінюватися, аби задовольнити потреби всіх дітей з відмінностями та без них. У світовій практиці існує чимало прикладів успішного створення і функціонування інклюзивних шкіл. Однак, досі немає єдиного усталеного алгоритму, як саме можна зробити всі школи інклюзивними, яким чином навчальні заклади можуть забезпечити залучення всіх (без винятку) дітей з громад, які вони обслуговують, і дати їм змогу досягати максимально високих (для кожного учня) результатів і стати повноцінними та повноправними членами своєї спільноти.

2.2 РОЛЬ ПЕДАГОГА У ВПРОВАДЖЕННІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Для впровадження інклюзії у шкільну практику вчителі мають змінюватися. Вони мають прийняти й усвідомити нову освітню парадигму, нові способи організації навчально-виховного процесу, розробки навчально-методичного забезпечення, опанувати сучасні методики диференційованого й особистісно орієнтованого викладання (залежно від індивідуальних потреб учня). Учителі мають спілкуватися один з одним, працювати в команді з

іншими педагогами та фахівцями, батьками, учнями, представниками громади, щоб визначити, які зміни необхідні для впровадження інклюзивної практики безпосередньо в їхньому навчальному закладі.

Зміни – це процес, який триває певний час. А вчителі – головні провідники цих змін. Справжні зміни досягаються на практичному рівні, в класі, в школі. Проте навіть у найкращих школах існує низка перешкод, які ускладнюють впровадження змін.

Є й інші перешкоди на шляху змін. Традиційне функціонування школи не надто сприяє співпраці вчителів. Достатньо автономне середовище, в якому працюють педагоги (урок), призводить до того, що вчитель залишається певною мірою ізольованим. Вчителі настільки звикають до цієї ізоляції, що перспектива спільного вирішення проблем, командного планування тощо викликає в них занепокоєння. Тому обмежено можливості для поширення кращого педагогічного досвіду, оскільки вчитель працює сам і колеги за його роботою не спостерігають (за винятком відкритих уроків, атестації вчителя тощо).

Неприйняття або й вороже ставлення викликають нові ідеї, які надходять із зовнішнього джерела (наприклад, директива, спущена «згори»; зміни, які «нав'язуються» вчителем спеціальної освіти чи іншим фахівцем тощо).

Серед інших чинників можна назвати традиційні: брак фінансування, низький рівень забезпечення педагогічної освіти, недостатньо часте та ґрунтовне підвищення кваліфікації, обмежені матеріальні та кадрові ресурси.

Беручи до уваги перераховані чинники, що впливають на процес змін у навчальних закладах, можна вжити певних заходів для їхньої нейтралізації. Відбудуться зміни чи ні, залежить від переконань самих провідників змін вчителів-новаторів. Розуміння сутності нововведення, шляхів впровадження та їх кінцевого результату дає змогу переконувати інших. Провідники змін, спираючись на власний практичний досвід, можуть наводити переконливі аргументи в особистих бесідах, на педагогічних нарадах, засіданнях методичних об'єднань, семінарах, під час проведення майстер-класів чи тренінгів.

Провідники змін можуть створити умови для колективного чи командного аналізу поточної ситуації в навчальному закладі, визначення проблем, шляхів їх вирішення та окреслення шляхів відповідних змін. Коли педагоги усвідомлять необхідність у змінах і те, як їх досягнути, вони будуть вмотивовані їх впроваджувати, відчуватимуть відповідальність за досягнення найкращих результатів.

Глобальні зміни часто відбуваються складно і потребують чимало зусиль. Саме тому провіднику змін надзвичайно важливо створити атмосферу взаємної довіри та підтримки, де кожен окремо і всі разом матимуть змогу спілкуватися, ділитися своїми думками і обговорювати проблеми. Така атмосфера дає відчуття впевненості, що зміни досяжні й

варті зусиль, які докладає кожен. Практика співпраці та колегіальності надзвичайно ефективна в закладах, які стали на шлях впровадження змін.

Провідник змін, як член педагогічного колективу, сформувавши атмосферу довіри й конструктивної співпраці, закладає підґрунтя для ретельного аналізу ситуації, визначення проблем і потреб та окреслення необхідних дій всіма вчителями закладу. Коли це відбувається у співпраці з колегами, всі члени команди починають усвідомлювати значення власного внеску у спільну роботу. Такий шлях зміни ставлень та впровадження нових практик ефективніший за директиви «згори». Принцип «рівний - рівному» дає кращі результати для сприйняття філософії інклюзії, розвитку необхідних умінь і навичок, для впровадження нових педагогічних практик, втілення змін у діяльність навчального закладу.

2.2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В КОРОСТЕНСЬКІЙ МІСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ

Для забезпечення права на якісну освіту дітей з особливими потребами у Коростенській міській гімназії впроваджено інклюзивне навчання. З 2015 р. впроваджено інклюзивне навчання (1 клас, 1 учень з ООП), з 2016 року – 2 класа, 2 учня з ООП. При організації інклюзивної освіти в основу покладені індивідуальні здібності та обдарування, стан здоров'я учнів. Такі діти потребують корекції фізичного або розумового розвитку.

1. Специфіка організаційної роботи інклюзивного навчання.

В КМГ діти з особливими освітніми потребами мають змогу спілкуватися з однолітками, підтримувати дружні стосунки зі своїми ровесниками, брати участь у громадському житті класу, школи. Навчання проводиться з орієнтацією на сильні якості, здібності та інтереси дитини. Наприклад, у Анни, учениці 2 класу, яка має легку розумову відсталість, є здібності до малювання, і тому учителі намагаються повсякчас розвивати цю сильну сторону дитини. Олександр, учень 1 класу, який має теж легку розумову відсталість, привітний, дружелюбний, щирий хлопчик, завжди охайний, через що діти класу добре до нього ставляться.

Важливим у навчанні таких дітей є залучення кваліфікованих спеціалістів, які володіють формами і методами роботи, а обов'язковою умовою навчання такої категорії дітей є використання ІКТ. З дітьми постійно працюють асистенти вчителя Белякова Л.В. та Головійчук Н.В., практичний психолог Вигівська Ю.Ю., соціальний педагог Ковалевська Г.Ф., вчитель-логопед Белякова Л.В.. Такий комплексний підхід, без сумніву, дає хороші результати, а вчителям інклюзивних класів допомагає краще зрозуміти індивідуальні особливості учнів. Віра в дитину, наполегливість, витримка, старанність, готовність до систематичної роботи стали добрих позитивних змін. Позитивно поставилися й батьки здорових дітей, вчителі інших класів, вбачаючи переваги як для дітей з особливими потребами, так і для їхніх здорових ровесників.

Особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливими освітніми потребами є його корекційна спрямованість. Для проведення корекційно-розвиткових занять в індивідуальному навчальному плані учня передбачено 8 годин на тиждень, що встановлюється з урахуванням рекомендацій обласної ПМПК відповідно до особливостей психофізичного розвитку учня.

Згідно з висновком ПМПК та згодою батьків для дітей з особливими освітніми потребами розроблено індивідуальну навчальну програму, яка, на основі вивчення динаміки розвитку учня, переглядається двічі на рік (якщо терда – частіше) з метою її коригування, враховуючи потенційні можливості учня. Індивідуальна навчальна програма розробляється на основі типових навчальних програм загальноосвітніх навчальних закладів за участю батьків дитини.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами здійснюється за критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти та обсягом матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою. Система оцінювання навчальних досягнень учнів стимулююча. Розклад уроків у класах з інклюзивним навчанням складається відповідно до робочого плану навчального закладу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів та гігієнічних вимог. В процесі підготовки до уроку в загальноосвітньому інтегрованому класі вчитель складає план-конспект уроку, в якому інтегрує учбовий матеріал загальноосвітніх і спеціальних (корекційних) програм так, щоб на одному уроці діти з різним станом психофізичного і інтелектуального розвитку вивчали близьку за змістом тему, але на тому рівні засвоєння, який доступний для кожного учня. Інформація, одержувана учнем по темі, що вивчається, відповідає рекомендованій йому для навчання освітній програмі. Закріплення отриманих знань, умінь і навичок ведеться на різному дидактичному матеріалі, підбраному для кожного учня індивідуально: роздаткові картки, вправи з навчальних посібників і підручників (добирає асистент вчителя). Для пояснення тем складних для сприймання, учням з особливостями в розвитку пропонуються картки-інструкції з описом покрокових дій учнів. Така побудова учбових занять створює умови, за яких всі учні класу залучаються до загальнокласної роботи. Практика доводить, що корекційна робота стає ефективною лише при позитивній спільній участі педагогів і вузьких фахівців в створенні ситуації активного мислення учня, що формує системний процес розвиваючого навчання. Саме цим питанням в школі приділяється значна увага.

Під час навчання розумово відсталих школярів разом з вчителем-логопедом і батьками вчителі класів з інклюзивним навчанням Войналович Л.М. та Сіукаєва О.А. розділяють відповідальність за долю цих дітей, спільно навчаючи і виховуючи їх з учнями з нормою психофізичного і інтелектуального розвитку. Педагоги допомагають розумово відсталій дитині адаптуватися в колективі однолітків,

прагнуть подружити її з дітьми, вибирають для її розміщення на уроці таке місце в класі, щоб у разі ускладнень учневі було легко надати індивідуальну допомогу. Діти беруть посильну участь в роботі класу, нерідко стають джерелом здруження.

Асистент вчителя працює в тісному контакті з вчителями, батьками, постійно веде відстежування розвитку дитини. Досягнення учнів ретельно фіксуються в щоденнику спостережень, потім аналізуються фахівцями. Навчання учнів в умовах загальноосвітнього класу направлено перш за все на формування у дітей віри в свої власні сили, у власні можливості, оскільки життєстверджуючий тонус повсякденного життя школяра спирається на успіхи в його основній

В чанні. Доводиться враховувати не лише психологічний стан дитини, а й її здоров'я, нерідко – настрої. Якщо Анна урівноважена, спокійна і з нею відносно легко працювати, то Олександр емоційніший, виконує

д настрою, внутрішнього стану, який інколи важко зрозуміти, оскільки у дитини тяжкі вади мовлення. Практика показує, що найефективнішими формами роботи є використання сигнальних знаків та предметних малюнків. Тоді дитина заспокоюється, у неї з'являється інтерес до навчання. Важливими стають у пригоді такі форми: заспокоєння дитини, гра, релаксація, гра-руханка.

Учні з особливими освітніми потребами є активними учасниками позакласної роботи, яка проводиться з урахуванням психофізичних можливостей дитини і спрямована на всебічний розвиток особистості, формування позитивного соціально-психологічного статусу. Вони залучаються до

позашкільної роботи відповідно до можливостей, інтересів, нахилів, здібностей, з урахуванням їхніх побажань, віку, психофізичних особливостей та стану здоров'я. Скажімо, ми ризикнули поставити виступ Анни на шкільному святі вчителя і не помилилися. А дитина отримала потужний емоційний заряд.

Вся виховна і освітня робота при інклюзивному навчанні проводиться у повсякденному житті та на спеціально організованих заняттях.

2. Особливості корекційної роботи.

Корекційні заняття, індивідуальні або групові, проводять спеціалісти (вчитель-логопед, психолог, вчитель, асистент вчителя) з урахуванням особливостей розвитку дітей. Надзвичайно важливою умовою правильно організації занять є ігрова форма. Їй відводиться більша частина часу, і з даної проблеми зібрано дуже багато різноманітного матеріалу. Наприклад: на логопедичних заняттях, щоб привернути увагу дитини на звуковий склад

мови, використовуються логопедичні ігри «Впізнай за звуком», «Впізнай, кому належить голос», «Відгадай, в якому слові допущено помилку», «Підбери малюнки до певного звуку» тощо. Для розвитку рухливості мовленевих органів допомагають артикуляційні вправи «лопаточка», «галочка», «трубочка», «годинничок», «гойдалки» та ін. Закріпленню правильної вимови сприяють скоромовки, чистомовки, вірші, потішки, загадки, прислів'я, приказки, насичені звуками, які вимагають корекції. Аналогічний підхід характерний і під час проведення занять з розвитку мовлення. Особлива увага приділяється розвитку мовної моторики, слухового сприймання, фонематичного слуху, загальної та дрібної моторики, розвитку просторового уявлення, логічного мислення, пам'яті, уваги. Допомагають у цьому пальчикові та дидактичні ігри «Дерево букв», «Чарівна квітка», «Почуй голосну» та інші. Обов'язковим на кожному занятті є фізкультхвилинка, які постійно урізноманітнюються. Корекційна робота спрямована на формування всіх психічних процесів у відповідності до особливостей віку та на корекцію, компенсацію, попередження вторинних відхилень у розвитку дитини. Оптимальні умови для розвитку особистості дитини створюються шляхом взаємодії різних сторін виховання — фізич

3. Психологічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

Важливе місце в психолого-педагогічному супроводі дітей з особливими освітніми потребами належить практичному психологу.

Основні напрямки його роботи – психологічна діагностика, корекція, консультування, реабілітація та підтримка. На жаль, на все це виділено тільки 4 години. Тому в роботі з дітьми вибираються найважливіші теми, які можуть дати очікуваний результат. Доводиться, в першу чергу, звертати увагу на те, щоб не допускати появи у дитини негативних психологічних рис під впливом особливих умов її розвитку, затримки не тільки в набутті знань, а й у розвитку особистості. Цьому сприяють проведення та застосування спеціальних вправ та дидактичних ігор, використання наочних посібників, предметних та сюжетних малюнків

Особливий успіх у дітей мають вправи на розвиток продуктивності просторових уявлень, які зазвичай проводяться в письмовій формі. Позитивно впливають на дітей комунікативні ігри, такі як: «Познайомимось ближче», «Ходімо по паперу», «За що ми любимо», «Уяви», «Ласкаве ім'я», «Я люблю себе за те», «Хочу бути». Щоб діти діяли якнайактивніше впродовж усіх уроків, використовуємо ігри на розвиток довільності «Чарівний олівець», «Числовий ряд». Рухливі ігри розвивають не лише довільність дій, а й швидкість реакції, координаційні здібності і образну уяву, тому пропонується дітям пограти в ігри: «Ніс, вухо, ніс», «Плаває, літає, гарчить», «Будь ласка». Щоб навчити дитину розрізняти геометричні фігури, незалежно від кольору і розміру, використовується така вправа «Добери предмет схожий за формою» та ігри «Опиши предмет», «Розклади фігури». Щоб навчити дитину розрізняти предмети за розміром застосовуємо вправи «Порівняй предмети», «Розклади правильно». А щоб навчити дитину

сприймати такі характеристики простору, як відстань, напрямок, описувати розташування предмету відносно інших предметів пропонуємо вправу «Що де стоїть» .

Важливою є робота практичного психолога з батьками «особливої» дитини. Вони активно залучаються до організації корекційно-виховного процесу. Оскільки розвиток та виховання дитини з особливими потребами потребує спеціальних знань про захворювання, його наслідки, потенційні можливості дитини. Батькам надаються практичні поради, в тому числі і медичною сестрою, щодо нагляду за дітьми, пояснення та рекомендації по вирішенню повсякденних проблем, пов'язаних з вихованням.

Таким чином, урахування та реалізація нормативно-правового, науково-методичного забезпечення змісту навчально-виховного процесу, використання сучасних підходів до навчання дітей зазначеної категорії, що включають цілеспрямовану діяльність педагогів та батьків учнів, співпрацю з командою фахівців, забезпечують ефективність навчання дітей і створюють підґрунтя для успішного навчально-корекційного результату.

У школі розуміють важливість даної проблеми, активно працюють над пошуком нових форм та методів роботи, залучають до цього фахівців з інших закладів.

ВИСНОВКИ.

Інклюзію, таким чином, правомірно розглядати як ширший процес інтеграції, який передбачає доступність освіти для кожної дитини і розвиток загальної освіти внаслідок пристосування до різних потреб всіх дітей.

Однак, варто зауважити, що інклюзія і інтеграція, будучи провідними тенденціями сучасного етапу розвитку системи освіти, не повинні підміняти собою систему в цілому. Кожна дитина, незалежно від своїх особливостей — фізичних, інтелектуальних, соціальних, емоційних чи мовних, повинна мати можливість реалізувати своє право на навчання в будь-якому типі освітнього закладу і отримати при цьому гідну й якісну освіту.

Література

1. Колупаєва А.А., Савчук Л. О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання //Науково-методичний посібник. Серія «Інклюзивна освіта» Київ, 2011– С. 7–11.
2. Колупаєва А.А. Навчання дітей з особливими потребами в загальноосвітньому просторі // Актуальні проблеми виховання та навчання студентів із особливими потребами. – К., 2002. – С. 124-128.
3. Кроуфорд А. Технології критичнее мислення / Саул В. —К.: Вид-во «Плеяда», 2006. — 220 с.
4. Колупаєва А.А Інтегроване навчання: реалії, перспективи // Дефектологія. –2001. – № 3 – С. 55–57.
5. Колупаєва А.А. Интегрированное обучение детей с особыми образовательными потребностями в Украине: поиски и перспективы //Интегративные тенденции современного специального образования. – М.:ЮНЕСКО, 2003. – С. 64–72.7. Ярмаченко М.Д. Стимулювання інтелектуального розвитку – важлива теоретична проблема // Педагогіка і психологія, – 1997. – № 2 – С.234–235.
6. Ягоднікова В. В. Особливості організації інноваційного процесу виховання. / Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Науково-методична збірка /Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с. – С. 31–43.
- 7.Ягоднікова В. В. Розвиток мотивації педагогів до інноваційної виховної діяльності.Науково-метод. посібник. / В. В. Ягоднікова. – Одеса, 2013– 114 с.
- 8.Опалюк О.М. Підготовка фахівців до взаємодії з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах інклюзивного навчання / О. М. Опалюк // Проблеми сучасної психології. – 2012. – Випуск 15. – С. 430.
- 9.Інтернет-ресурси з проблеми інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.edu.aurveda.org.ua/inclusive/5-scho-take-nklyuzivne-navchannva.html>